

NeoPlatonisme

Het Ene als oorsprong van alle dingen

Volgens het neoplatonisme staat boven alles **het Ene (To Hen)**. Het Ene is volkomen eenvoudig, ondeelbaar en volmaakt. **Plotinus schrijft in Enneade VI, 9:**

"Het Ene is niet een wezen, want dan zou het een zijn onder anderen. Het is niet een eenheid in de zin van een getal, want dan zou het samengesteld zijn. Het is de absolute eenheid, voorbij alle veelheid, voorbij alle zijn."

Het overstijgt elk begrip, elke eigenschap en zelfs het onderscheid tussen zijn en niet-zijn. **Zo zegt Plotinus in Enneade V, 3:**

"We kunnen niet zeggen wat het Ene is, maar alleen wat het niet is. Het is niet dit, niet dat, niet iets dat we kunnen benoemen."

Het Ene is de bron van alle werkelijkheid. Alles wat bestaat ontleent zijn bestaan uiteindelijk aan dit ene beginsel. **In Enneade III, 8 benadrukt Plotinus:**

"Alles wat is, stroomt voort uit het Ene, zoals licht uit de zon, maar de zon blijft onveranderd."

De emanatie van de werkelijkheid

De wereld ontstaat niet doordat het Ene een bewuste scheppingsdaad verricht. **Plotinus vergelijkt de emanatie met een natuurlijk proces:**

"Het Ene is als een bron die overvloedt zonder dat de bron zelf vermindert. De stroom die eruit voortkomt, is eindeloos, maar de bron blijft vol." (Enneade V, 2)

Deze emanatie kent een hiërarchische orde:

1. **Het Ene (To Hen)** – De absolute eenheid.
2. **Nous (het goddelijke Intellect)** – Plotinus beschrijft de Nous als:

"De plaats van de ware wezens, waar alle Ideeën in volmaakte eenheid bestaan." (Enneade V, 8)

3. **Wereldziel (Psyche)** – Proclus, een latere neoplatonist, zegt over de Wereldziel:

"Zij is de brug tussen het goddelijke en het stoffelijke, de beweging van de kosmos." (Elementen van Theologie, Prop. 103)

4. **De zichtbare en stoffelijke wereld** – Plotinus waarschuwt:

"De materie is het meest verwijderd van het Ene, een schaduw van het zijn, een afwezigheid van vorm." (Enneade I, 8)

De plaats van de mens

De mens bestaat uit lichaam en ziel. **Plotinus benadrukt de goddelijke oorsprong van de ziel:**

"De ziel is niet in de tijd gekomen; zij is altijd geweest en zal altijd zijn. Wat in de tijd komt, is alleen haar verbinding met het lichaam." (Enneade IV, 7)

Hoewel de ziel tijdens het aardse leven verbonden is met het lichaam, blijft zij verlangen naar haar ware oorsprong. **In Enneade I, 6 schrijft Plotinus:**

"De ziel is als een kind dat ver van huis is, maar altijd het verlangen draagt om terug te keren."

Het probleem van de verdeeldheid

Volgens het neoplatonisme ligt het fundamentele probleem van de mens in verdeeldheid. **Plotinus gebruikt een krachtige metafoor:**

"De ziel is als een dronken man die zijn huis is vergeten. Hij zwerven door vreemde straten, tot hij weer nuchter wordt en zich herinnert waar hij vandaan komt." (Enneade I, 6)

Onwetendheid en gehechtheid aan het vergankelijke houden de ziel gevangen in het lagere. **Proclus voegt toe:**

*"De ziel raakt verstrikt in de illusie van de materie, alsof ze dromt dat ze een lichaam is." (*Commentaar op Plato's Timaeus)*

De terugkeer naar het Ene

Het doel van het menselijke leven is de terugkeer van de ziel naar haar oorsprong. **Plotinus beschrijft deze weg in Enneade I, 3:**

"Bevrijd jezelf van alles wat niet van jou is. Wat overblijft, dat ben jij—en dat is het Ene."

Deze terugkeer verloopt in verschillende fasen:

1. Zuivering (Katharsis) – Plotinus zegt:

"De deugd is de zuivering van de ziel, het loslaten van wat niet bij haar hoort." (Enneade I, 2)

2. Contemplatie (Theoria) – In Enneade V, 8 schrijft Plotinus:

"Wend je af van het buitenste en keer je naar het binnenste. Want daar, in het diepste van jezelf, schijnt de waarheid."

3. Mystieke vereniging (Henosis) – Plotinus' meest beroemde beschrijving van henosis luidt:

"Niet door kennis, maar door eenwording. Wie dit bereikt, wordt niet langer een mens, maar een god. In die toestand is hij één met het Ene, zoals het licht één is met de zon." (Enneade VI, 9)

De rol van de deugden

De deugden zijn belangrijk, maar vormen niet het einddoel. **Plotinus benadrukt:**

"De deugd is als een ladder: je klimt erop om hoger te komen, maar je blijft niet op de ladder zitten."
(Enneade I, 3)

De neoplatonisten onderscheiden verschillende niveaus van deugd, waar **Iamblichus** aan toevoegt:

"De hoogste deugd is de liefde voor het goddelijke, die de ziel doet opstijgen als een vlam die omhoog reikt." (Over de Mysteriën)

Kennis en het innerlijk schouwen

Ware kennis ontstaat niet uitsluitend door waarneming of logisch redeneren. **Plotinus schrijft:**

"Kennis is herinnering. De ziel weet alles al, maar is het vergeten. Filosofie is het proces van herinneren." (Enneade IV, 7)

De hoogste kennis is een innerlijk schouwen (theoria). In **Enneade VI, 7** zegt Plotinus:

"Het schouwen van het Ene is geen gedachte, geen woord, maar een toestand van zijn waarin alle denken ophoudt."

Het ideaal van de wijze

De neoplatonische wijze leeft met het besef dat de zichtbare wereld niet de hoogste werkelijkheid is.

Plotinus beschrijft de wijze als:

"Hij die leeft in de wereld, maar niet van de wereld is. Hij gebruikt de dingen zonder eraan gehecht te raken, zoals een reiziger een herberg gebruikt zonder er te wonen." (Enneade I, 4)

Door zelfkennis, deugd, contemplatie en innerlijke zuivering stijgt de ziel op naar haar oorsprong.

Proclus sluit af met:

"Het hoogste doel is niet om te weten, maar om te zijn—één met het Ene, voorbij alle weten."
(Elementen van Theologie, Prop. 183)